

En toen schiep
de natuur...

OMMA'S

Als grootouder ben je vaak verrast over de heftigheid waarmee de komst van je kleinkind je aangrijpt. Het lijkt een soort oergevoel. De afgelopen twintig jaar ontdekten men dat het niet alleen een oergevoel lijkt, maar dat ook *is*.

Volgens onderzoek ligt de zogenaamde omahypothese ten grondslag aan het oergevoel van een grootouder. Wat houdt die omahypothese nu precies in? Miljoenen jaren geleden waren alle dieren vruchtbaar tot aan hun dood. Vrouwtjesdieren bleven jonkies baren tot ze zelf overleden. De mens ontwikkelde zich echter anders. Als enige soort kreeg de vrouw de menopauze, waardoor ze op een gegeven moment onvruchtbaar werd en zelf geen kinderen meer kon baren. De evolutie regelde dit zo, omdat oma een andere belangrijke rol had in plaats van het krijgen van kinderen.

Jagen en verzamelen

De wereld was vroeger op het overleven gericht. Mannen gingen jagen en vrouwen verzamelden vruchten en knollen. Voor vruchtbare vrouwen was dat moeilijk. Ze waren vaak zwanger, of hadden heel kleine kinderen. Vooral hun moeders, de

oma's dus, zorgden voor de opvoeding van de kleine kinderen. Wat bleek nu? Als zo'n hardwerkende, fitte oma als hulpmoeder werd ingezet, vergrootte dit de overlevingskansen van het kleinkind aanzienlijk.

Oma vergroot overlevingskans

Tegenwoordig werkt het niet meer zo, want dankzij onze betere levensstandaard en de ontwikkelingen in de gezondheidszorg zoals de couveuse, hebben baby's in onze huidige maatschappij grote overlevingskansen. De aanwezigheid van grootmoeder is daar niet meer op van invloed. Uit recent onderzoek uit Afrika blijkt de omahypothese echter nog steeds van kracht te zijn. Er is daar minder kindersterfte als oma meehelpt met de verzorging van haar kleinkinderen.

“In de Middeleeuwen en zelfs tot halverwege de vorige eeuw was het bij ons geen vanzelfsprekendheid dat pasgeborenen bleven leven,” legt Dirk Sikkels* uit. Hij hield afgelopen januari zijn oratie over de omahypothese en de gevolgen ervan voor onze huidige maatschappij. “De aanwezigheid van oma vergrootte de overlevingskans aanzienlijk. Hiermee waarborgden de oma's dus dat hun genen werden doorgegeven aan volgende generaties. Nu we allemaal langer leven, is de kans dat onze genen van generatie op generatie gaan, veel groter.”

Genen doorgeven

De omahypothese gaat echter nog een stapje verder. Uit de meeste onderzoeken blijkt dat kleinkinderen die in het bijzijn van de moeder van hun moeder opgroeiden, betere overlevingskansen hadden dan kleinkinderen waarbij de moeder van hun vader aanwezig was. De hypothese gaat dus niet op als de moeder van de vader bij de opvoeding betrokken is. Daar ligt een simpele genetische verklaring aan ten grondslag: de moeder van de moeder is er zeker van dat haar eigen genen zijn doorgegeven aan haar nazaten. Voor de moeder van de vader is dat nog maar de vraag. Hoe zeker is het dat haar zoon de vader is? Dragen de kleinkinderen wel de genen van haar zoon en dus van haar?

Voor Sikkel is de hypothese dé verklaring waarom er zo'n hechte band is tussen grootouders en hun kleinkinderen en het verklaart ook waarom vijftigplussers nog zo'n toegevoegde waarde hebben in onze maatschappij. Enthousiast licht hij toe: "Het leven is geen afbladderingsproces. Er zijn bepaalde dingen waar vijftigplussers beter in zijn dan jongeren. De natuur geeft immers niets cadeau. Wel moeten ze er iets voor doen en zich nuttig maken."

Onvoorwaardelijke liefde

Ook al is de aanwezigheid van oma niet meer van invloed op de overlevingskansen van het kleinkind, er is - door het steeds weer doorgeven van onze genen - generatie op generatie, nog altijd een onvoorwaardelijke liefde van oma voor haar kleinkind. De omahypothese biedt hiervoor volgens Sikkel een verklaring. "Die band is er als het ware evolutionair ingeramd. Oma's instinct is zo ontwikkeld dat zij het krijgen van kleinkinderen als iets fantastisch ervaart. Je komt toch nooit oma's tegen die alleen maar zeggen: 'Goh wel leuk, een kleinkind'. Zeker als ze net oma zijn geworden, gaat het gevoel heel diep. Deze emotie verrast oma vaak enorm. Als je moeder wordt, verwacht je het, want jij zorgt voor je kind. Oma's hebben dus iets wat heel diep in de genen zit, wat bij de geboorte van het kleinkind naar boven komt. Ze zijn zo gebakken, het is het

logische gevolg van de evolutie van de afgelopen vijf miljoen jaar. Overigens gaat dit net zo goed op voor opa's, ook zij kennen die gevoelens, alleen is dat nooit wetenschappelijk aan de evolutie gekoppeld. Wat overduidelijk is, is dat vijftigplussers door de evolutie een gerichtheid op kinderen meekregen. Dat zie je in allerlei culturen terug. Altijd zijn ze goed met kinderen." Het is geen toeval dat oma's vaak gewaardeerde hulpkrachten zijn op basisscholen.

Andere rol

Die gerichtheid geeft ouderen volgens Sikkel nu een andere rol, nu ze niet meer nodig zijn voor de overlevingskansen van hun kleinkinderen. De natuur heeft ons immers niet voor niets zoveel extra jaren gegeven, als we zelf niet meer voortplanten. "Het zou goed zijn als ouderen zich meer bemoeien met de opvoeding," vindt Sikkel. Met een simpel voorbeeld illustreert hij de toegevoegde waarde

‘Die liefde voor het kleinkind is er als het ware evolutionair ingeramd’

van ouderen voor jongeren. “Er werd in een onderzoek aan kinderen gevraagd een verhaal dat zij op een band hoorden, uit hun hoofd te leren. Het ene verhaal was door ouderen ingesproken en het andere door jongeren. De kinderen die het verhaal dat door een oudere was ingesproken moesten navertellen, deden dit veel

beter dan de kinderen die naar het verhaal van een jongere hadden geluisterd. Die band is dus blijkbaar een natuurlijk iets.”

Het is een wetenschappelijk experiment dat aantoont wat iedereen in het dagelijks leven ervaart: oma’s en opa’s kunnen goed voorlezen en aan kinderen verhalen over vroeger vertellen. Kleine kinderen staan daar in de regel voor open. Sikkel ziet de omahypothese ook als verklaring voor het feit de huidige jonge generatie Einstein zo goed kan samenwerken met de oudere generatie babyboomers, hoewel hier nog geen wetenschappelijk bewijs voor is. “Ik ervaar zelf hoe leuk het is om als 59-jarige jonge onderzoekers te helpen die tegen de problemen aanlopen die ik nog van vroeger ken.”

Gevoel in balans

Sikkel legt uit hoe alle wetten van de omahypothese uitkomen: “Je ziet dat ouderen goed zijn in het toepassen

‘Als enige soort ontwikkelde de mens de menopauze’

Direct bij de fabriek

Trapliften

- ✓ 5 jaar garantie*
- ✓ 10 werkdagen levertijd
- ✓ Plaatsting langs de smalle zijde

Meer informatie?
Bel gratis
0600 - 5003

Of kijk op
www.tkmonoliften.nl

* Kijk voor de voorwaarden op www.tkmonoliften.nl/garantie

www.tkmonoliften.nl ThyssenKrupp

Aan de wandelvierdaagse?

Geniet van de zon, maar zorg dat je niet verbrandt.
www.kwfkankerbestrijding.nl

Samen voorop in de verzet

‘Opa en oma geven graag kennis en waarden door’

van kennis van vroeger. Wat wel jammer is, is dat het nog geen gemeengoed is om hier gebruik van te maken. Er zou nog veel meer dan nu het geval is, door bedrijven geluisterd moeten worden naar de kennis van ouderen. In familierelaties zie je wel dat het gebeurt. Oma en opa geven graag hun kennis en waarden door aan hun kleinkinderen. Vooral opa is een bron van heel veel wijsheid voor kleinkinderen. Ze vinden opa stoer, want hij weet alles. Ook dit heeft alles met het evolutionaire mechanisme te maken dat hierachter zit. Hierdoor geven grootouders heel andere dingen door dan de ouders. Denk alleen al aan levenswijsheid. Maar ook mildheid. Ouderen hebben veel meer gevoel voor emotie dan jongeren, waardoor voor een oudere het gevoel meer in balans is met de geleverde prestatie.”

Olifantengeheugen

Volgens Sikkell is dit bij mensen heel anders dan bij dieren. Bij dieren ligt er geen omahypothese ten grondslag aan hun houding ten opzichte van jongeren. “Oudere dieren hebben een natuurlijke wijsheid en gezag op basis van hun levenservaring. Zo regeert een olifantenmatriarch haar kudde met wijsheid die zij tijdens haar leven opdeed. Als zich bijvoorbeeld een droogte voordoet, net als dertig jaar daarvoor, dan heeft de matriarch nog de kennis en wijsheid van toen om haar kudde te helpen overleven. Dit zit in haar eigen genen, of liever, in haar olifantengeheugen, maar is niet het gevolg van haar rol als oma, aangezien ze nog op late leeftijd zelf kinderen baart en dus in haar moederrol blijft.”

Luxe cruise krijgt een 4

Terug naar de huidige rol van ouderen in onze maatschappij. Nu we ons volgens Sikkell geen zorgen hoeven te maken over de overlevingskansen van onze kleinkinderen, kunnen ouderen op andere vlakken van grote toegevoegde

waarde zijn. Dat probeert hij veel meer aan de man te brengen. “We moeten nu vooral zoeken naar datgene waar ouderen goed in zijn. Als je naar de reclames van het Zwitserleven-gevoel kijkt, zou je bijna denken dat ouderen alleen maar uit zijn op het maken van een luxe cruise. Uit onderzoek dat ik verrichte, blijken ze zo’n cruise echter met een vier te waarderen. Een dagje uit met de kleinkinderen krijgt een acht. Ook dat verklaar ik weer met de omahypothese. Wij waren met zijn alleen nooit zover gekomen als het de bedoeling van de evolutie was geweest dat wij alleen luxe cruises moesten maken. De toegevoegde waarde van ouderen speelt zich op een heel ander vlak af. Je ziet dat bij sommige gebruiken in de maatschappij. Als ergens een netelig probleem is, wordt er vaak een ‘commissie van wijze

‘Voor een netelig probleem wordt vaak een commissie van wijzen benoemd’

mannen' benoemd. Dat zijn vaak oudere mannen of vrouwen, die hun sporen in de samenleving verdienden, maar die zeker niet de hele dag aan het strand liggen."

Respect

Sikkel besluit: "Het is voor mij zo'n inspirerende gedachte dat vijftigplussers nog altijd een toegevoegde waarde hebben. Het is belangrijk om die kwaliteiten te benutten in een vergrijzende samenleving waar langer doorwerken een economische noodzaak is. Het is de kunst het werk zo te organiseren dat ook zestigplussers zich daar prettig bij voelen. Herkenning en erkenning van de kwaliteiten die oudere mensen in het evolutieproces hebben ontwikkeld is daarbij van groot belang. Want alleen als je het respect krijgt voor wat je bent en kunt, wordt het leuk om met vergrijzingsproblemen om te gaan. En hoe geef je dat respect? Beschouw de vijftigplusser maar als een verantwoordelijke, ervaren en vitale grootouder. Diep in ons hebben we allemaal het instinct waardoor we weten wat dat betekent."

***Dirk Sikkel is zelfstandig onderzoeker en bijzonder hoogleraar Ouderen, Communicatie en Consumentengedrag aan de Universiteit van Amsterdam. Hij doet daar onder meer onderzoek naar mediagedrag en de dagelijkse bezigheden van vijftigplussers.**

Tekst: Barbara Warnar.

Hoe zit het met de opa's en oma's in het dierenrijk?

In de Atlantische Oceaan zwemt een paling. Het is een oudje: 63 jaar. Maar opa is hij niet. Hun lange bestaan in Hollandse poldersloten, kanalen en meren brengen zowel palingmannen als -vrouwen celibatair door. Pas als hun lichaam voldoende massa en vooral vet heeft, gaan ze op reis naar een speciale plek in de Atlantische Oceaan om daar te paaien en te sterven. Palingen kennen dus geen opa's en oma's. Anders dan palingen overleven konijnen de voortplantingstijd wél. Een konijn bijvoorbeeld kan al voor haar eerste verjaardag oma zijn. Een veldmuis is soms al na twee weken zwanger en drie weken later bevallen. Zit er ook zo'n snelle dochter bij dan is meisje muis met tien weken grootmoeder. Het kan nog gekker: bladluizen baren na een week al zwangere dochters. In drie weken is de bladluis overgrootmoeder. Maar veel meer dan dragen en baren doet de bladluis niet met haar nageslacht. Oude snoeken zijn trouwens geen zorgzame types. Ze houden wel van kleine snoekjes, maar dan om op te eten. Als snoekje kun je maar beter niet bij oma op bezoek gaan.

In Grasduinen nr. 7 leest u het hele artikel. Nu in de winkel verkrijgbaar.